

Мельник Зоя,
вчитель основ здоров'я, Захисту України
Судилківського ліцею Судилківської сільської ради
Шепетівського району
Хмельницької області

Система цінностей у повоєнній демократичній Україні: погляд сьогодення

У тезах описана система цінностей, що для молодого покоління пріоритетними постають сімейні та національні цінності, а також мир, віра, свобода, гідність, добродіяльність, національну єдність як найважливішу цінність формування та розвитку демократії, неухильне дотримання законів, розбудова розвиненого громадянського суспільства в Україні.

Ключові слова: демократія, цінності, громадянське суспільство, мир, свобода, молодь.

The theses describe the system of values that family and national values are priority for the younger generation, as well as peace, faith, freedom, dignity, charity, national unity as the most important value of the formation and development of democracy, strict observance of laws, development of a developed civil society in Ukraine.

Keywords: democracy, values, civil society, peace, freedom, youth.

Вступ. Система цінностей – поняття, теорії цінностей, яке означає сукупність складених людських думок про значення в їхньому житті речей та явищ, що зустрічаються в природі і суспільстві. Людина та суспільство спирається на систему цінностей під час порівняння та вибору речей. Саме від системи пріоритетних цінностей залежить – куди спрямувати свої зусилля, що є найголовнішим у кожний момент життя, який обрати шлях на життєвому перехресті. Система цінностей формується свідомістю людини. Як ми думаємо – так і живемо.

Виклад основного матеріалу. Роль і вплив цінностей на становлення особистості розкрито в працях Є. Барбіної, В. Вербець, В. Гриньової, В. Леонтьєва, С. Рубінштейна, І. Зязюна, Л. Хомич, Є. Шиянова тощо. Серед зарубіжних науковців доцільно відзначити праці І. Беха, Р. Дарендорф, Т. Парсонс, П. Сорокін, Д. Узнадзе, І. Кон, А. Ребер, М. Рокич. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що до вивчення поняття «цінність» вчені звернулися ще в ХХ ст. Соціологи розглядали його як соціальну настанову, що регулює поведінку індивіда. Згодом до вивчення цінностей долучилися дослідники і з інших галузей знання: філософії, психології, педагогіки, політології, соціальної психології. Система ціннісних має багаторівневу структуру. Як елемент структури особи, характеризують внутрішню готовність до здійснення певної діяльності із задоволення потреб і інтересів, вказують на спрямованість її поведінки. Оскільки набір цінностей, які засвоює індивід у процесі соціалізації йому «трансює» саме суспільство, дослідження системи ціннісних орієнтацій молоді виявляється особливо актуальною проблемою. На сучасному етапі головну роль у житті молоді посідають проблеми мікрорівня. Тобто в молодих громадян формується якісно нове сприйняття навколишнього світу крізь призму насамперед особистих інтересів їх турбує власне здоров'я, кар'єра, матеріальні блага, освіта, сім'я. Проблема цінностей взагалі є об'єктом наукового аналізу в працях лише деяких вітчизняних учених (Г. В. Атаманчук, В. М. Князев, В. А. Малахов, А. А. Ручка, Ю. П. Сурмін, Я. Щепанський та ін.), а в державному управлінні ця проблема є найбільш недослідженою серед всіх проблем сучасної аксіології. Справа в тому, що цінність – це форма суспільного буття, позначає належне й бажане, на відміну від реального [4, с. 707].

За останні десятиріччя як у нашій країні так і за кордоном проблема цінностей набула особливої актуальності. Це поняття є об'єктом дослідження багатьох наук, зокрема філософії, психології, соціології, що говорить про їхню складність та багатоплановість. Поняття «цінність» широко використовується у філософській та іншій спеціальній літературі

для вказівки на людське, соціальне і культурне значення певних явищ дійсності. На думку науковця П. Менцера, цінність – це те, що почуття людини диктує визнати важливішим над усім, і до чого можна прагнути, ставитися з повагою та визнанням. На думку М. Головатого, цінності – це певні ідеї, погляди за допомогою яких люди задовольняють свої потреби та інтереси. У свою чергу, М. Рокич визначає цінності, як стійке переконання в тому, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета існування має потенційне значення з особистого погляду, на відміну від протилежного чи зворотного способу поведінки або кінцевої мети існування. Як зазначають С. Возняк, В. Кононенко, поняття «цінність» близьке до поняття «значущість». Цінністю можна вважати все те, що може цінувати особистість, що є для неї значущим і важливим. Власне, йдеться про ту роль, яку предмет чи явище можуть відігравати в життєдіяльності людей із точки зору їхніх потреб, інтересів, цілей. Те, що для однієї людини може бути цінністю, інша людина може недооцінювати, а то й зовсім не вважати цінністю, тобто цінність завжди суб'єктивна. Цінності з формальної точки зору поділяються на позитивні й негативні (серед них можна виділити і мало ціннісні), абсолютні та відносні, суб'єктивні й об'єктивні. За змістом розрізняють речові цінності, логічні й естетичні. Пріоритетне значення мають індивідуальні цінності людей (особистостей), бо тільки якась їх сума може становити собою цінності соціальні, цінності всього суспільства. Ієрархія індивідуальних (особистісних) цінностей є своєрідною сполучною ланкою між окремою людиною (індивідом) і суспільством, його культурою в цілому. Іншими словами, є духовний світ самої людини і певна культура суспільства, які взаємопов'язані і взаємодіють за допомогою цінностей певної людини [2, с. 70-71] орієнтації на європейські цінності. Справа в тому, що цінність – це форма суспільного буття, позначає належне й бажане, на відміну від реального [4, с. 707]. Це особливе суспільне відношення, завдяки якому потреби та інтереси людини переносяться на світ речей, предметів, духовних явищ, додаючи їм, як правило, піднесене значення, шляхом їх осмислення в аспекті добра і зла, істини і не істини, краси і неподобств, справедливого і несправедливого, допустимого і заборонного і т. д [1, с. 87].

Система цінностей у повоєнній демократичній Україні це відданість суверенній державі, служінню державі і суспільству в різних формах. Відповідно до статті 3 Конституції України – людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Формування системи культурних цінностей у повоєнній демократичній Україні є складним і актуальним процесом який пов'язаний з особливим характером та менталітетом українців. Національний характер формувався протягом віків. Щедра гостинність, доброзичливість, волелюбство, прагнення до свободи і незалежності – це головні риси нашого народу. Якщо розглядати історію, то ми бачимо постійну боротьбу, втрати від завойовників, загрози смерті, глум над нашими національними святинами які супроводжувалися страхом за існування. На шляху нашого національного відродження має бути відмова від почуття меншовартості, яке нав'язувалося нашими ворогами протягом віків. Патріотизм як інтегруюча основа відродження духовних цінностей суспільства є стабілізуючим чинником національної та громадянської злагоди у незалежній українській державі. В сучасних умовах по особливому важливе конституційне реформування та модернізації в Україні конституційних цінностей. У конституційному праві України залишається проблема визначення їх поняття, сутності та системи. Важливим завданням при реалізації Конституції є підтримання балансу та пропорційності конституційно захищених цінностей, цілей та інтересів. Наша сучасна молодь, яка народилася і зростала в нових умовах глобального світу та не знала бар'єрів радянського часу, сьогодні самовіддано захищає країну із зброєю в руках., ламає стереотипи, традиції, формує нові запити. Це – Покоління Незалежності, покоління нашої майбутньої Перемоги. Отже, виділяємо дві системи цінностей. В одній домінують матеріальні потреби, в іншій – культурні Зазвичай, кожна людина в першу чергу турбується в основному за свій матеріальний стан, а вже пізніше за свій культурний простір. Але в умовах нашого сьогодення, коли в країні іде повномасштабна війна за свою свободу проти загарбників, то в цей же час найменший утиск її свобод, культурних прав стає ще страшнішим за голод. У

повоєнній демократичній Україні зросте (у ментальності людей) синдром політико-громадянських цінностей (державна незалежність України, демократичний розвиток країни, свобода слова, демократичний контроль рішень влади, підприємницька ініціатива, участь у політичному житті); зростання у ментальності українського соціуму значущості патріотизму, демократизму, креативного індивідуалізму, солідаризації, культурної компетентності, а також певних традиційних, історичних та релігійних цінностей [4, с. 124]. Цінності – це те, що особливо важливо для людини, тому кожен із нас у цей термін вкладає власне розуміння і бачення. Згадуючи фразу «скільки людей стільки думок» давньоримського письменника Теренція (II ст. до н.е.) можемо переконливо стверджувати, наскільки різні думки і відчуття викликає одне й теж поняття, наскільки різні сенси у ньому закладені. Побутує думка, що цінностей неможливо навчити, не сповідуючи їх самому. Важливо щоб батьки самі проявляли ці якості, були прикладом для наслідування. Формування цінностей – це колосальна праця батьків, вчителів, суспільства, самої людини впродовж усього життя. Важливо пам'ятати, що цінності – це не перелік хороших правил поведінки, а внутрішні принципи людини, які вона намагається не порушувати не тому, що це погано, а тому, що це її «стержень», її суть. Цінності – це те, що супроводжує людину у всіх сферах її життя – навчанні, роботі, в сім'ї, що допомагає орієнтуватися й приймати повсякденні рішення, без них людина не може відчувати повноту життя. Цінностей існує чимало. гідність, справедливість, толерантність, чесність, свобода, самореалізація, відповідальність, турбота, довіра, верховенство права та інші цінності стануть пріоритетними в повоєнній демократичній Україні. Проблем у розвитку сучасного українського суспільства у контексті глобальних й національних викликів та вироблення програм і реалізації демократичних реформ в Україні виокремлюють й акцентують, що загальнолюдські цінності стають основою для розкриття національного потенціалу за новітніх історичних умов. Для нас сьогодні та в майбутньому важливе розуміти та дотримуватися основних підходів до посилення сутності загальнолюдських цінностей та їх застосування задля консолідації і оздоровлення суспільства на основі зростання значення культури, освіти, духовності, справедливості у соціально-економічних і духовно-культурних перетвореннях в Україні.

Висновок. Цінності визначають зміст існування, на основі цінностей кожна особистість робить свій вибір у житті, вони висвітлюють її життя наповнюючи при цьому її гармонією і простотою, яка обумовлює прагнення людини до свободи, волі, до волі творчих можливостей. До цінностей у повоєнній демократичній Україні можна зарахувати цінності свободи, демократії, громадянського суспільства та правової держави, цінності гідного життя, добра, толерантності, виховання порядності, поваги до закону і приватної власності. Україна сьогодні воює за цінності свободи й демократії, і інші країни цивілізованого світу мають підтримати нашу державу в цій боротьбі. Про це сказав Президент Володимир Зеленський в інтерв'ю CNN та Reuters. «Війна в Україні – це війна в цілому за цінності: життя, демократію, свободу. Тож це війна в усьому світі», – зазначив Глава держави.

Список використаних джерел та літератури

1. Бутківська Т. В. Проблема цінностей у соціалізації особистості / Т. В. Бутківська // Цінності освіти і виховання : наук.-метод. зб. / [за заг. ред. О. В. Сухомлинської] ; АПН України. – К., 1997. – С. 27–31.
2. Коберник Л. О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості. Наука і освіта / Л. О. Коберник // Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України. – 2008. – № 4-5. – С. 28–33.
3. Буслінський В.А., Скрипка П.І. Основи філософських знань. Підручник. Львів, Новий Світ - 2000, 2004, 352 с.